

Зміна та демократичність щодо вибору шифру та набору рахунків дасть більшу свободу підприємствам у формуванні того робочого Плану рахунків бухгалтерського обліку, який є, насправді, актуальним, а використання рахунків за якими не здійснюється жодних операцій є неефективним розподілом часу бухгалтера та сприяє ухваленню нераціональних управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Zadorozhnyi, Z.-M., Ometsinska, I., & Muravskiy, V. (2021). *Determinants of Firm's Innovation: Increasing the Transparency of Financial Statements. Marketing and Management of Innovations*, 2, 74-86. URL: <http://doi.org/10.21272/mmi.2021.2-06>
2. Аркада ошукала інвесторів на 13 мільярдів – Кличко. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2020/08/26/51239172/>
3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 р. за № 892/4185. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text>

УДК 657

Даньків Йосип Якимович,
к.е.н., професор кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

ЩОДО ІСТОРІЇ ВИНИКНЕННЯ І АВТОРСТВА ПОДВІЙНОГО ЗАПISУ НА РАХУНКАХ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

З наукових видань відомо, що уже в XIII столітті до простої і камеральної парадигми долучається третя – подвійна, яка вже включала рахунки власних коштів. Разом з попередніми парадигмами вона утворює повну облікову сукупність – тобто охоплює всі об'єкти обліку.

Виникає тоді питання чому при наявності всіх рахунків бухгалтерського обліку до XIII століття не було подвійної бухгалтерії? На це питання можна дати декілька відповідей: 1) ми не знаємо, можливо подвійний запис існував і до XIII ст.; 2) не було об'єктивних причин; 3) недостатньо була розвинена методологія обліку.

Перша і третя відповідь не є досить обґрунтованими з позиції їх вичерпності, а от що до другої, то необхідно розглянути ті об'єктивні причини, які нам допоможуть зрозуміти неможливість зародження подвійної бухгалтерії в XIII ст.

На нашу думку, цих причин було достатньо: гроші були дуже рідким явищем; психологія разового обліковця неконструктивна, а фотографічна, він фіксує те що бачить в повсякденному житті, або документі; прибуток як важлива категорія, вирахована бухгалтером, не одержала належного визнання, купець оперує більше споживчими, ніж фінансовими категоріями; з всіх

функцій грошей переважала функція засобу платежу, гроші були потрібні в першу чергу, щоб вилучати і вносити, а не для вкладень в господарський обіг, звідси облік господарських процесів ґрунтувався на натуральній, а не грошовій основі; психологія людей через століття ґрунтувалась не на кількісній, а на якісній основі.

Різні наші наукові світила, на протязі останніх віків, особливо в XIX – XXI століттях, підходять до цього питання по різному щодо умов виникнення в XIII столітті подвійної бухгалтерії.

На нашу думку, все було простіше, подвійний запис виник стихійно, із-за необхідності контролювати записи за рахунками.

Більшість фактів господарського життя завжди мали і мають характер: надійшли матеріальні цінності від постачальників (цінностей більше, постачальникам винні більше), заплатили за цінності (заборгованість зменшилась, гроші на рахунку зменшились) і т.д. і т.п.

Існує декілька пояснень, чому бухгалтерська процедура, яка зберігається і в наші дні, називається подвійною. Порівнянь і прикладів тут більше ніж достатньо:

- а) два види запису – хронологічний і синтетичний;
- б) два рівні реєстрації – аналітичний і синтетичний облік;
- в) дві групи рахунків – матеріальні і особові;
- г) два рівноправних розрізи (дебет і кредит) в кожному рахунку;
- д) два рази в рівній сумі реєструється кожен факт господарського життя;
- е) два паралельних облікових цикла, відображаються рівнянням $A - \Pi = K$; ліва частина показує стан майна за мінусом кредиторської заборгованості, права – наявність власних коштів;
- є) дві точки в кожного інформаційного потоку – вхід і вихід;
- ж) дві особи завжди приймають участь у факті господарського життя – одна віддає, інша одержує;
- з) два рази виконується будь-яка бухгалтерська робота, спочатку реєструються факти господарського життя, а потім обов'язково перевіряється якість і точність облікової роботи.

Незалежно від визначення і сприйняття подвійної бухгалтерії, вона за всіх обставин формує три основних складових методи: баланс, рахунки і подвійний запис. Разом вони створюють ілюзію гармонії, адже дебет завжди повинен сходитись з кредитом, актив завжди дорівнює пасиву. Так вимагає бухгалтерія. А зовсім інше життя. Бухгалтерія, виходить, що вона обманює свідомість, але цей обман або самообман необхідні, так як дозволяють нам спрощувати дійсність, створюючи умови і шляхи для управління нею.

Історія подвійної бухгалтерії – це історія її живого виявлення в постійно змінному господарському середовищі.

Ідея подвійної бухгалтерії – це засіб пізнання, який володіє творчою силою, вона створювала і створює умови для управління господарськими процесами і одночасно для свого самовдосконалення.

Як організована система обліку, бухгалтерський облік в XV столітті одержує і літературне підтвердження. Першою літературною працею з

бухгалтерського обліку була робота, написана в Дубровнику і Неаполі в 1458 році купцем Бенедиктом Котрульї "Про торгівлю і досконалого купця". Однак, видана та надрукована ця праця була лише в 1573 році. У 1602 році вона була видана повторно, а ще раніше -- в 1582 році -- перекладена французькою мовою та видана в Ліоні. Серед багатьох практичних вказівок, викладених у 50 розділах цієї великої книги, XIII присвячений порядку ведення облікових книг купцями. Виклад порядку обліку вже тоді повністю зорієнтований на подвійний запис.

Значний вплив у середньовіччі мала книга Луки Пачолі "Трактат про рахунки і записи", видана в 1494 році, тобто майже відразу після винайдення Гутенбергом книгодрукування (1436 р.). Л.Пачолі власне і називають батьком подвійної бухгалтерії, "винахід" та опис якої йому приписують.

Однак такі думки є хибними. Подвійна бухгалтерія результат довгого пошуку наукової бухгалтерської думки, та й праця Б.Котрульї була написана значно раніше. Та й сам Л.Пачолі пише, що в своїй роботі він буде дотримуватись існуючого венеціанського способу, тобто він описав і систимизував те, що було відомо в обліковій практиці. При цьому, вказуючи на венеціанський спосіб, Л.Пачолі тим самим давав читачам можливість зрозуміти, що існували інші способи, але чи вони основані на подвійній бухгалтерії встановити важко.

Заслуга Л.Пачолі, математика за фахом, полягає в тому, що він як вчений зумів описати і систимизувати те, що на практиці було давно відомо. Його "Трактат про рахунки і записи" - це перший щабель у напрямі формування бухгалтерського обліку як науки, як прикладної науки, яка з'явилася з практичної діяльності і яка їй служить.

Вважаємо, що заслуга Луки Пачолі полягає в тому, що він один із перших в трактаті описав організаційно-методичні аспекти ведення бухгалтерського обліку, а також подав першу форму ведення обліку - староіталійську, або венеціанську ("Трактат про рахунки і записи" був опублікований в 1494р. у Венеції), але, нажаль, він не був винахідником подвійного запису.

Дякуючи Гутенбергу, який приблизно в цей же період винайшов книгодрукування, праця Л.Пачолі набула широкої публікації в країнах Європи та в Росії. Тому, мабуть, Л. Пачолі помилково називають батьком подвійної бухгалтерії.

Таким чином, на основі праць відомого дослідника історії бухгалтерського обліку Раймонда де Рувера, можна допустити що подвійна бухгалтерія виникла в Італії між 1250 і 1350 роками, тобто задовго до народження Л. Пачолі. Однак це спірне питання, як багато іншого матеріалу в праці Раймонда де Рувер [93, с8]. Зате наведені в праці бухгалтерські баланси 14 століття, які можуть ґрунтуватись тільки на основі подвійного запису і складені за сто років до виходу праці Л.Пачолі, є беззаперечним підтвердженням того, що наш венеціанський вчений – монах, не міг бути родоначальником подвійного запису [51, с.38-41]. Подвійний запис виник стихійно. Так як ми не можемо назвати

винахідника колеса, письма, римських чи арабських цифр так ми ніколи, нажаль, очевидно не назвемо і винахідника подвійного запису.

Список використаних джерел:

1. Даньків Й.Я. До питання виникнення подвійної бухгалтерії та її експансію / Й.Я. Даньків, М.Я Остап'юк. - *Бухгалтерський облік і аудит* - № 3 – 2010. – С.13-18.
2. Кипарисов Н.А. Курс теории бухгалтерского учета/ Н.А. Кипарисов. М.: Госпланиздат, 1940.
3. Пачоли Лука. Трактат о счетах и записях / Лука Пачоли. М.: Статистика, 1974. 160с.
4. Рувер Р. Как возникла двойная бухгалтерия / Раймонд де Рувер. М.: Госфиниздат, 1958. 67 с.

УДК 657.1

Довж Вадим Вадимович,
*аспірант кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК ІНФОРМАЦІЙНОГО ДЖЕРЕЛА ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РІЧКОВОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ

Транспорт – це основа функціонування всіх держав світу, завдяки чому обслуговуються, сполучаються та підтримуються такі основні сфери життя суспільства, як: економічна, соціальна, політична та духовна.

Події останнього десятиліття ХХІ ст. на теренах Української держави та інших держав світу доводять, що оборонна та стратегічна роль транспорту в часи пандемії гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, є визначальною. Бізнес, перебуваючи під впливом постійних змін, які зумовлені заходами держави, часу, ринкових відносин, геополітичних та глобальних змін, потребує вкрай точної інформації та дій в межах чинного законодавства для збереження людського та фінансового капіталу. Безумовно, це стосується і вітчизняних транспортних підприємств, які здійснюють поставки, але під впливом зовнішніх факторів вимушені постійно уточнювати графіки поставок та їх умови.

Єдину транспортну систему України становлять [1]:

- транспорт загального користування (залізничний, морський, річковий, автомобільний і авіаційний, а також міський електротранспорт, у тому числі метрополітен);
- промисловий залізничний транспорт;
- відомчий транспорт;
- трубопровідний транспорт;
- шляхи сполучення загального користування.